

Голєва А.О.,
завідувач науково-методичного центру
медіаінформаційного забезпечення освіти
Комунального закладу «Інститут післядипломної
педагогічної освіти Чернівецької області»

УПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАГРАМОТНИХ ПРАКТИК В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У 2026/2027 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

У 2026/2027 навчальному році актуальною залишається потреба формувати медіаграмотність здобувачів освіти та підвищувати медіакомпетентність педагогічних працівників. Це продиктовано викликами сучасного світу: швидкою цифровізацією різних сфер життя, появою нових доступних технологій (як-от, штучний інтелект), продовженням інформаційних атак з боку росії тощо.

Наразі в закладах загальної середньої освіти медіаграмотність може вивчатися як предмет варіативної складової або ж бути інтегрованою у викладання предметів базового навчального плану.

Сьогодні є *три модельні навчальні програми інтегрованих міжгалузевих курсів з медіаграмотності*, які отримали гриф Міністерства освіти і науки України «Схвалено для використання в освітньому процесі»:

- програма «Основи медіаграмотності. 5-6 класи» (авт. О. Мокрогуз) [8];
- програма «Основи медіаграмотності. 7-8 класи» (авт. О. Мокрогуз, О. Желіба) [9];
- програма «Основи медіаінформаційної грамотності. 10-11 класи» (авт. О. Мокрогуз, О. Желіба) [10].

Для реалізації цих програм укладені *методичні посібники для педагогів*:

- «Основи медіаграмотності, 7-8 класи. Посібник для вчителя» (авт. О. Мокрогуз) [7];
- «Основи медіаінформаційної грамотності, 10-11 класи. Посібник для вчителя» (авт. О. Мокрогуз, О. Желіба, М. Запорожченко) [11].

Водночас *інтеграція медіаграмотних практик* у щоденний освітній процес є не менш дієвою, адже навчання базових навичок медіаграмотності є частиною наскрізних компетентностей, закладених у Концепцію Нової української школи.

Тут корисним для педагогів усіх освітніх галузей буде збірник вправ та ідей для вчителів «Як інтегрувати медіаграмотність у будь-який предмет», розроблений командою проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність в освіті» [14]. Вправи збірника дадуть можливість освітянам інтегрувати різні теми медіаграмотності безпосередньо в будь-який урок.

Також радимо ознайомитися із онлайн-курсом «Впровадження медіаграмотності в освітню сферу», який допоможе впевнено працювати з медіа й навчити цьому учнів [4].

Важливим залишається проведення *Днів і Тижнів медіаграмотності та безпечного інтернету* в закладах освіти. Всесвітній тиждень медіаграмотності та інформаційної грамотності проходить щорічно у другій половині жовтня, а День безпечного інтернету – у другий вівторок лютого. Зокрема радимо освітянам долучатися до проходження *Національного тесту з медіаграмотності* у 2026 році та заохочувати до цього своїх учнів. Тест проводить команда національного проєкту з медіаграмотності «Фільтр» у рамках Глобального тижня медіаграмотності в жовтні.

Участь у таких заходах сприятиме популяризації теми медіаграмотності серед усіх учасників освітнього процесу, підвищенню їхньої інфомедійної обізнаності та особливо формуванню розуміння, що медіаграмотні навички потрібні не лише в школі на уроках, а є критично необхідними для безпечного й упевненого життя в сучасному цифровому світі.

Нагадуємо, що в Україні триває реалізація проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність в освіті», що реалізовується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольства США в Україні у партнерстві з Міністерством освіти і науки України, Міністерством культури України та Академією української преси.

Долучитися до проєкту можуть учителі всіх предметів. Набір учасників проводиться щороку навесні та восени. Зареєстровані учасники проходять навчання та отримують доступ до матеріалів, розроблених експертами проєкту. Також у рамках проєкту регулярно проводяться різноманітні тренінги, воркшопи, вебінари для педагогів. Участь у проєкті надасть суттєву підтримку вчителям, які прагнуть успішно інтегрувати медіаосвітні практики у викладання своїх предметів.

Для того, щоб ефективно підвищувати медіаграмотність своїх учнів, педагог передусім сам мусить розвивати свою медіакомпетентність. У 2025 році ГО «Детектор медіа» презентували результати дослідження індексу медіаграмотності працівників сфери освіти в Україні. «Важливість дослідження цієї цільової групи полягає в тому, що саме працівники освітньої сфери є найбільш впливовими агентами у формуванні критичного мислення та медіаграмотності серед населення», – зазначають автори [5].

Приємно відзначити, що освітяни демонструють вищий рівень медіаграмотності порівняно зі загальним рівнем українців. Практично всі опитані працівники сфери освіти (93%) мають вищий за середній або високий рівень медіаграмотності: відповідно 77% і 16%; лише 7% демонструють низький або нижчий за середній рівень. Серед українців віком 18-65 років ці показники суттєво нижчі: лише 7% загальної аудиторії мають високий індекс медіаграмотності, тоді як 28% – низький або нижчий за середній [5].

Утім, дослідження демонструє, що освітяни досі потребують покращення цифрової грамотності та інформаційної стійкості, а підвищення медіакомпетентності має бути системним і постійним процесом.

Для тих педагогічних працівників, які мають бажання посилити свої навички розпізнавання шкідливих інформаційних впливів, корисним буде *онлайн-курс з медіаграмотності «Very Verified 2.0»*, який створений міжнародною організацією IREX спільно зі студією онлайн-освіти EdEra в межах проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність в освіті». Курс пояснює, як орієнтуватися в інформації довкола, розпізнавати маніпуляції, мову

ворожнечі, дезінформацію, пропаганду та бути стійкими до них. Пройти курс можна безкоштовно [3].

Особливий інтерес сьогодні викликають робота зі *штучним інтелектом (ШІ)* та його переваги для освітян.

Для початку радимо взяти до уваги інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій ШІ в закладах загальної середньої освіти, розроблені Міністерством цифрової трансформації України спільно з Міністерством освіти і науки України [6]. Засновані на найкращих міжнародних практиках, зібрані поради мають на меті ознайомити вчителів та учнів із правилами безпечної та ефективної інтеграції ШІ в освітні процеси.

Допоміжним в освоєнні технологій штучного інтелекту для педагогічних працівників буде онлайн-курс «Штучний інтелект в освіті». Він охоплює основи штучного інтелекту, його використання в підготовці уроків, створення завдань, етичні аспекти, формування запитів [13].

Водночас зростання інтересу до застосування інструментів ШІ для створення навчального контенту викликає занепокоєння щодо збереження академічної та дослідницької доброчесності. Тож використання штучного інтелекту в освіті потребує відповідального ставлення.

Радимо дотримуватися *правил етичного використання ШІ в освіті*, заснованих, зокрема, на рекомендаціях Європейської мережі академічної доброчесності (European Network for Academic Integrity (ENAI)) [1]:

1. Системи ШІ слід використовувати як помічника в навчанні з дотриманням правил академічної доброчесності. ШІ може бути лише одним із джерел отримання інформації, але не єдиним.

2. Використання ШІ в освітньому процесі мусить мати методичну доцільність і сприяти досягненню навчальних цілей.

3. Не варто видавати матеріали, які створені за допомогою штучного інтелекту, за власні досягнення. Необхідно завжди прямо повідомляти, якщо ШІ використовувався під час роботи над розробками уроків, презентаціями, завданнями тощо.

4. Повну відповідальність за матеріали й достовірність інформації в них несе тільки автор – людина. ШІ може подавати некоректну, упереджену чи неправдиву інформацію, і відповідальність за її оприлюднення лягає на користувача ШІ.

5. Допустимо використовувати інструменти ШІ для вдосконалення форми своїх матеріалів (наприклад, перевірка правопису, значення слів).

6. Заборонено надавати системам ШІ інформацію про персональні дані учасників освітнього процесу, а також іншу конфіденційну інформацію (наприклад, завантажувати службову документацію).

Тож технології ШІ мають слугувати допоміжним інструментом, що розширює можливості, а не замінювати критичне мислення та творчість людини. А доброчесного, відповідального ставлення до роботи з ШІ необхідно навчати й здобувачів освіти.

Розгорнуті рекомендації щодо особливостей використання ШІ в освітньому процесі викладені в «Керівництві щодо генеративного ШІ в освіті та дослідженнях» («Guidance for generative AI in education and research»), розробленому фахівцями ЮНЕСКО [2].

Для зручності й систематизації корисних ресурсів на тему медіаосвіти ми зібрали *тулкіт, тобто набір інструментів, з медіаграмотності* [12]. У тулкіті ви знайдете навчальні програми, посібники, можливості для самоосвіти, ідеї для медіаграмотних уроків тощо.

Також радимо брати до уваги й методичні рекомендації КЗ «ППОЧО» щодо впровадження елементів медіаграмотності в освітній процес за попередні роки, адже вони містять досі актуальні поради й корисні матеріали. Переглянути їх можна на сайті інституту у вкладці «Методична робота».

Список використаних джерел та літератури

1. Foltynnek, T., Bjelobaba, S., Glendinning, I. *et al.* ENAI Recommendations on the ethical use of Artificial Intelligence in Education. *Int J Educ Integr.* 19, 12 (2023). DOI: <https://doi.org/10.1007/s40979-023-00133-4> (дата звернення: 05.06.2026).

2. Guidance for generative AI in education and research / UNESCO. 2023. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693> (дата звернення: 05.06.2026).
3. Very Verified 2.0 : онлайн-курс з медіаграмотності. *EdEra*. URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/6177> (дата звернення: 04.06.2026).
4. Впровадження медіаграмотності в освітню сферу : онлайн-курс. *Освітній хаб міста Києва*. URL: <https://eduhub.in.ua/courses/vivchay-ta-rozriznyay-infomediyna-gramotnist-v-osviti> (дата звернення: 03.06.2026).
5. Індекс медіаграмотності працівників сфери освіти : аналітичний звіт за результатами кількісного дослідження / ГО «Детектор медіа». 2025. URL: <https://detector.media/infospace/article/241564/2025-06-10-indeks-mediagramotnosti-pratsivnykiv-sfery-osvity/> (дата звернення: 04.06.2026).
6. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти : проєкт. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shcho-do.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf> (дата звернення: 05.06.2026).
7. Мокрогуз О.П. Основи медіаграмотності, 7-8 класи : посібник для вчителя / за загал. ред. В.І. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 159 с. URL: <https://medialiteracy.org.ua/osnovy-mediagramotnosti-7-8-klasy-posibnyk-dlya-vchytelya/> (дата звернення: 03.06.2026).
8. Мокрогуз О.П. Основи медіаграмотності : модельна навчальна програма (5-6 класи) для закладів загальної середньої освіти / за ред. О.В. Волошенюк, В.Ф. Іванова, Р.І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. 25 с. URL: https://www.aup.com.ua/wp-content/uploads/2021/10/Osnovy_MG_2021final.pdf (дата звернення: 03.06.2026).
9. Мокрогуз О.П., Желіба О.В. Основи медіаграмотності : модельна навчальна програма інтегрованого міжгалузевого курсу (7-8 класи) для закладів загальної середньої освіти / за ред. О.В. Волошенюк, В.Ф. Іванова, Р.І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2023.

28 с. URL: https://medialiteracy.org.ua/wp-content/uploads/2022/09/Model_Program_2022_web.pdf (дата звернення: 03.06.2026).

10. Мокрогуз О.П., Желіба О.В. Основи медіаінформаційної грамотності для 10-11 класів : навчальна програма / за заг. ред. В.Ф. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 38 с. URL: <https://medialiteracy.org.ua/osnovy-mediainformatsijnoyi-gramotnosti-10-11-klassy-navchalna-programa/> (дата звернення: 03.06.2026).

11. Мокрогуз О.П., Желіба О.В., Запорожченко М.В. Основи медіаінформаційної грамотності, 10-11 класи : посібник для вчителя / за загал. ред. В.І. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2024. 133 с. URL: <https://medialiteracy.org.ua/osnovy-mediainformatsijnoyi-gramotnosti-10-11-klassy-posibnyk-dlya-vchytelya/> (дата звернення: 03.06.2026).

12. Тулкіт з медіаграмотності. *НМЦ медіаінформаційного забезпечення освіти*. URL: <https://wool-ease-276.notion.site/1f8a6253322d8055a1fcd8f81eefb796> (дата звернення: 04.06.2026).

13. Штучний інтелект : курс підвищення кваліфікації для освітян. *Освітній хаб міста Києва*. URL: <https://eduhub.in.ua/courses/kurs-pidvishchennya-kvalifikaciji-dlya-osvityan-shtuchniy-intelekt-v-osviti> (дата звернення: 05.06.2026).

14. Як інтегрувати медіаграмотність у будь-який предмет: збірник вправ та ідей для вчителів / Г. Асманська, М. Дашко, М. Дорош, Г. Новицька, І. Палько, О. Розумієнко, О. Усенко. 2025. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1xRIhyN6gia8EZFayEJ4HR3obPi-1R7Wy> (дата звернення: 03.06.2026).